

יהודה), קליפת עשו קשור עם יצרא דע"ז הקרוי 'סמל הקנאה המקנה', בעוד שהתאוות קליפת ישמעאל, וכידוע דבשרשם היצרים הם שנים, קנאה וכבוד — שפיכות דמים וע"ז, מול תאוה, כי 'תאות אדם חסדו' כתיב, וההיפך בהיפך. וכדהאריך בזה הרבה ר' צדוק הכהן בכתביו).

ועיקר האתגר הוא הנצחון על ים התאוה שבסתר, שצריך ליה עלמא, היינו, המדבר הנגלה צריך למזון ומשקה וריח וסוכה של טעמי ג"ע מטרם נתעכרה התאוה ונטמאה, ועד אז, מתוך ריסונו הוא נכנס לכעס וביקורת ואש הקנאה, אך כשיתחברו שניהם, יכרו עליו חברים היושבים בגנים — בגן עדן שהוא צירוף מושלם של ים ויבשה. וכאו"א מישראל יש לו בהר בבקעה ובעמק ובחוף הים, כי ישם מדבר לאגם מים וארץ ציה למוצאי מים ויושב שם רעבים וגו', מי חכם וישמר (יצפה ל)אלה — ע"י — ויתבוננו חסדי ה'.

[יושם לב כי פ' המוכר את הבית מסיים במאמר של רבב"ח, והוא כמו הבסיס של רבב"ח בעולם הנגלה שממנו הוא יוצא למסעותיו בעולם הסוד ואילו הוא חוזר. (ומשמיה דר"ל קאמר, שגם הוא מהולכי ימים דהיינו בעלי תשובה ומקורו טהור בירדן, שהוא שרש לכל מימות שבעולם כנ"ל. ומשם השיבו ריו"ח)].
ולאחר כל המסע הגדול הזה בלבב ימים, כבר נתפשטו (לשון פשיטות) במקצת הדברים ויכולים להציבם מעתה ואילך בלשון קרוב יותר אל השומע ושוה לכל נפש.

דף עה

באורים וציונים

'כי הא דיתבי ר' יוחנן וקא דריש... לגלג עליו אותו תלמיד... חזא מלאכי השרת דיתבי וקא מינסרי אבנים טובות ומרגליות...' — בענין לימוד אגדות חז"ל, ראוי להעתיק כאן דברי רבי יהודה החסיד (ב/ספר חסידים, רצו), וזו לשונו:

'... אין מגלין אגדה תמוהה לקטנים, פן יאמרו אין בו ממש, ומדהא ליתא שאר דברים נמי אינם. וכן לעמי הארץ — שלא יאמינו. וכן לכל מלעיגים עליהם'.
וכתב הרחיד"א (שם, ב'ברית עולם'): 'אני בעניי דבר זה קיימתיו מסברא כשהלכתי בשליחות מצוה, ועל כיוצא בזה שנינו: חכמים הזהרו בדבריכם'.
וזו לשון מהר"ל מפראג (באר הגולה, ו):

'... שלא יהיו האגדות דברי תורה כמו שאר התורה שנאמרה מסיני — האומר כן, אין לו חלק בעולם הבא. ועל ידי האגדות מכיר כראוי שהם דברי חכמה אלקית למי שמבין את דבריהם, לא למי שאין לו חכמה ודעת כלל ואינו משיג רק דברים גשמיים. אבל דברי חכמים הם השגה עמוקה מאד מאד... אבל כל דברי אגדה — חכמת התורה היא, שעל זה אמרו: אם רצונך להכיר את יוצר הכל, עסוק באגדה' ע"כ. כי הם בודאי פותחין שער השמים'.
וכה כתב החזו"א זצ"ל, באגרת (ח"א טו):

'...משרשי האמונה שכל הנאמר בגמרא, בין במשנה ובין בגמ' בין בהלכה ובין באגדה, הם הם הדברים שנתגלו לנו על ידי כח נבואי שהוא כח נשיקה של השכל הנאצל, עם השכל המורכב בגוף, בזמן שהנבואה היתה חזון נמצא, רוח הקדש הוא שפע מהשכל הנאצל על השכל המורכב...
נרתעים אנחנו לשמוע הטלת ספק בדברי חז"ל בין בהלכה בין באגדה, כשמועה של גידוף ר"ל,

והנוטה מזה הוא לפי קבלתנו ככופר בדברי חז"ל, ושחיטתו נבילה, ופסול לעדות, ועוד, ולכן נגעו דבריו בלבי.

אני נמנע להאריך, בהיות שראיתי חפצך הטוב להיות יהודי שלם, וקשה עליך מאד להיות נמנה בין הקוצצים בנטיעות, ומן הטוב היותר רצוי לפניך הוא הסחת הדעת מחטיטה בענינים אלו, ובראשית הנליזה לפני חמשים ששים שנה אשר רוב העם היו שומרי מצוה, היו הנלוזים מתחילים להתמך על הדברים המפוקפקים מעין אלה, והחרדים אל דברו ית' היו מריחים את ריח הכפירה הנודף מהם, וכל הדור החפשי הם על הרוב מבניהם ומנכדיהם של האבות והזקנים האלה...!

— 'איננו יודעים איך ראה אותו תלמיד מלאכי השרת מנסרים. אין שום מקום להוציא את המאמר מפשוטו, כי לא המהרש"א ולא המהר"ל נוטים מפשטם של הדברים, ומפיהם אנו חיים בפירוש האגדתא. המהר"ל מבאר על אתר רק, כדרכו, את ההכרח הפנימי בדרשת ר' יוחנן'. (מתוך 'עלי שור' ח"ב עמ' רצד. ובריטב"א כתוב: 'פירוש, שנראית לו במראית החלום. ויש אומרים שהעמיק בחכמה והשיג הענין').

'פליגי בה תרי מלאכי ברקיעא, גבריאל ומיכאל, ואמרי לה: תרי אמוראי במערבא, ומאן אינון, יהודה וחזקיה בני רבי חייא...' — ... משא"כ הקדוש באמת שכונתו באמת לאמיתו למצוה לבד, כדוד המלך ע"ה שלא בטל עונתו (סנהדרין קז). וכיהודה בריה דר' חייא (כתובות סב: דגם כן הגיע למדרגה גדולה מהקדושה, כי מצינו ב"ב עה.) 'פליגי בה תרי מלאכי ברקיע' [ע"ש: 'גבריאל ומיכאל'. אני הגהתי 'מיכאל וגבריאל' וכן הוא בילקוט ישעי' סי' של"ט וב'שחר טוב' ריש מזמור פ"ז וכן הוא סדרן בשרשן שהם מחסד וגבורה כידוע] 'א"ל, תרי אמוראי יהודה וחזקיה', — כי הן דוגמת אותן המלאכים, וכמדומה דראיתי כן באיזה ספר בשם האריו"ל. ובב"מ פ"ה ב' דר' חייא ובניו כאבות...'. (ישראל קדושים' לר"צ הכהן, עמ' 11).

'מלמד שכל אחד ואחד עושה לו הקדוש ברוך הוא חופה לפי כבודו' — ... כל עבודת האדם בעולם היא — כבוד שמים. וכל חלקו בעולם־הבא הוא כבוד השכינה החופף עליו. ולזה זוכה רק, מדה כנגד מדה, מי שבחיייו כולו 'מכבד', שנאמר: 'כי מכבדי אכבד ובזי יקלו' (ש"א ב, ל). 'מבזה' אין לו חלק בעולם הבא, אחת היא אם הוא מבזה את השם, התורה, ת"ח או צלם אלקים'. (עלי שור ח"א עמ' קיח)

'ואש בחופה למה? אמר רבי חנינא: שכל מי שעניו צרות בתלמידי חכמים בעולם הזה, מתמלאות עיניו עשן לעולם הבא' — אין הפירוש 'עיניו צרות' — שאינו נותן, שאם כן, חופה מנליה? אלא הוא נותן להם צדקה ומטיל מלאי לתלמידי חכמים, ומשום כן יש לו 'חופה' (ע' בפסחים נג: ירושלמי סוטה ז; ויק"ר כה), אלא שאינו נותן בעין יפה, אלא עינו צרה לוותר מעמלו לבטלן, משום כך עיניו מתמלאות עשן בחופתו. (חידושי הנצי"ב).

ובעל 'שבט מוסר' (רבי אליהו הכהן, מאימיר. כו, יג) כתב בדרך אחרת:

— 'ואם תאמר: למה לא קבל בגיהנם גם עונש העוון שהיה עינו צרה בתלמידי חכמים, כשם שקבל עונש על שאר עבירות, וממתינים לו לענשו בתוך גן-עדן?

התשובה: כל מידותיו יתברך מדה כנגד מדה (סנהדרין צ.). דכשם שבעולם הזה היה רואה לתלמידי חכמים בצערם, ועינו צר ולא מרחם עליהם — גם הוא יראה בעיניו מעלת התלמידי-חכמים, ות"ח יראו בצערם, ואין מרחם; כאשר עשה כן יעשה לו'. (וע"ע 'עיני כל חי').

‘ונתתה מהודך עליו’ — ולא כל הודך, זקנים שבאותו הדור אמרו: פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה, אוי לה לאותה בושה ואי לה לאותה כלימה’ — ‘דוע שאין ללבנה אור משלה, והיא גוף עכור, רק מקבלת אור החמה, ולכן אמרו (שבת קנז). ‘האי מאן דנולד) בלבנה — אכיל דלאו דיליה...’ כמו הלבנה. ופי’ רש”י שם דחוק.

וזהו ‘פני משה כפני חמה’ — שקיבל מעצמו אור פניו מד’. ‘פני יהושע כפני לבנה’ — שקיבל ממושה שמסך ידיו עליו. ‘זקנים שבאותו דור אמרו: אוי לאותה בושה’, כמו שאמרו (בירושלמי. הובא בתוס’ קדושין לו) דמאן דאכיל דלאו דיליה בהית לאסתכולי באפיה’. (קומץ המנחה’ יב. וע”ש עוד באות עד).

— ‘אולי לכן נסמכה לפרשה זו פרשת תמידין ומוספין, להראות ההבדל שבין החמה ללבנה, שבכל המוספין הנקבעין על ידי הלבנה יש חטאת, ובתמיד ובמוספי שבת הנקבעים על ידי החמה אין חטאת’. (מהגר”א נבנצל שליט”א)

ע”ע: רוח חיים — אבות א,א,א (עמ’ 6, בהגה’ מורי”ץ); ‘חפץ חיים’ עה”ת — עמ’ קי.

(ע”ב) ‘שלשה נקראו על שמו של הקב”ה, ואלו הן — צדיקים ומשיח וירושלים’ — ע’ נצח
 ישראל’ פרק מ.

‘איתמר, ספינה — רב אמר: כיון שמשך כל שהוא קנה, ושמואל אמר: לא קנה עד שימשוך את כולה’ — שיטת הרא”ש והרשב”א, שלא נחלקו אלא בספינה, וכן בבעלי-חיים, אבל בשאר מטלטלין, מודה שמואל שקנאם במשיכה כל דהו, כי משיכתם נעשית מכחו של האדם ולא מכח אחר (כספינה המתנועעת במים, וכן בעלי-חיים הזזים מאליהם).

והרשב”ם (להלן פו: ד”ה והא) צידד להפך, שבשאר מטלטלין גם רב מודה שצריך למשוך כדי כל משך החפץ.

ואולם שאר פוסקים חולקים, שאין חילוק בין ספינה לשאר מטלטלין. (כן כתב הראב”ד — מכירה ד,ב. ופרש המ”מ שם שגם דעת הרמב”ם כן, וכן דעת רבנו יונה, ועוד. וכן פסק בשו”ע — קצח,ג).

א. מפירוש רבנו גרשום ניתן להבין ש’כל שהוא’ היינו שמניע ראש אחד בלבד, כלומר לצדדין, והצד השני כמו עומד במקומו, אלא שמ”מ ‘כיון דנדה בה פורתא’ א”א דלא ‘נדה לה כולה’ גם בצד האחר הנראה עומד. ולפי”ז יתכן שאם משכה קדימה כלשהו קרינן בזה ‘משוך את כולה’ ומודה שמועיל. (עפ”י ‘בדרך טובים’. ואולם בשאר הפוסקים אין מבואר כן).

ב. ‘ומזה צריך עיון על אלה דמפרשי דכל ענין קנין אינו אלא לגלות גמירות דעת ובזה סגי, דאם כן כל הני חילוקים קשה לומר שהאדם יודע וחושב בזה לגמור דעת יותר משום כל הסברות האלה. ועל כרחין דזה דין שנאמר מה מקרי הכנסה לרשותו, וכן במה דפליגי אי משיכה קונה מה”ת או מעות, וכי יש בזה מחלוקת אי בזה גומר דעתו או בזה’ — אילת השחר. וע’ חו”א חו”מ כב — מאביו).

חידושי פרד”ם (מהרע”כ)

‘זשמתי כדכד שמשותיך’ — פי’ רשב”ם חומות יך (וע’ פירושים אחרים במפרשי המקרא ובמהרש”א כאן) — והיינו כמו שהשמש קרויה חמה כך החומה — שמשוה, וכדכתיב ‘כי שמש ומגן’ (תהלים פד),

כמו שגלגל חמה המקיף, מגן ומחמם ומשמש לעולם, כך היקף החומה לעיר וק"ל. (וברמו, חומה היינו יראה, והוא אותיות ראה והיינו שמש. ובתקופת תמוז הובקעה החומה מריבוי האור, ואז גם עתידה להבנות). (וכן 'אקדח' לשון חימום — עי' רשב"ם).

'פליגי תרי מלאכי... כדין וכדין' — עיין רשב"ם שכך התנבא ישעיה, שכדברי כל המפרשים עתידה ליבנות. (ועיין בכותב בעין-יעקב שמפרש כנראה 'זאמרי לה' — שאמרו האמוראים מה הן שתי האפשרויות שהעלו המלאכים בשעת מראה הנבואה). מכאן יש להבין גם בעלמא, שכל פירוש נכון הולך ו'מטיב' את העתיד להיות, שהכל צפוי ומיועד על פי השגת המקבלים, שכך טבע דברי אלקים חיים שאינם עומדים במקום אחד, אלא מוסיפים ומשתכללים. אכן בדרך כלל הפירוש הנבחר — דהיינו מן הסתם הכולל ומכיל כל שאר הפירושים — הוא הנכון, ואילו כאן הענין שישנם שני פירושים שווים בקומתם, ושקולין הן ויבואו שניהם, כי יצאו מפי שני מלאכים, מיכאל וגבריאל המקבילים לגמרי זה מימין וזה משמאל, וכן חזקיה ויהודה אחים תאומים כידוע. (ואגב מצינו בכ"מ שאומר חזקיה על תלמידו ריו"ח 'לית דין בר נש'. ובב"מ פה ע"ב אמר עליהם אליהו שהם דוגמת אבות העולם). שזה כל עיקר יקרת ירושלים שלעתיד, שכ"א מוצא כחפץ לבו (וכהמשך הכתוב 'וכל גבולך לאבני חפץ') וכדרך שאמרו כל אחד ואחד יש לו בהר ובשפילה ובעמק ובחוף הים. ועיקר טיפוס הנפשות הם שנים, מסטרא דימינא או משמאל (וכדלעיל, חולקין אותו ועושים בו סחורה בשערי ירושלים), וכל אחד מוצא את מקומו ושרשו. (וכך נמצאת החומה 'שקופה' כשמש. ומתקיים גם 'פרוזת תשב ירושלים', כי איש אשר אין מעצור לרוחו נמשל ל'עיר פרוצה אין חומה' במשלי, ולעתיד הוא מעלה, כי החומה עצמה תשחרר המעצורים).

וזהו שדרשו 'אני חומה' זו כנסת ישראל — כולה, שבנויה מאבנים הרבה, (וכמו הגוונים שבשמש, שלכן קרויה כאן החומה שמש). וכיו"ב מצינו בפ"ק דמכילתין באבני מקדש, כוחלא שישא ומרמא דמיהווי כגלי הים. והאבנים שוהם וישפה, שהם אבני יוסף ובנימין, צדיק עליון וצדיק תחתון, (יסוד ז"א ויסוד נוקבא — ונאותים לאבני יסוד החומה). כי עמך כולם צדיקים אאז, ועיקר החלוקה בין צדיק משפיע וצדיק מקבל, וק"ל.

וכן השערים בחומה (השער לה' אשר צדיקים יבואו בו. והיא היראה, תרעא לדרתא כידוע, וכן חומה מורה יראה ובפרט בירושלים — שלימות היראה) ממין החומה, — ובפרט למ"ש להלן דהיינו חלונות החומה — דלא דלא דברו כאן אלא על הגודל, אבל הסוג הוא שהם (כנראה שרש כל האבנים טובות) — 'משם רועה אבן ישראל' (ישפה שרש כל המרגליות). וזהו שראה אותו תלמיד מלה"ש מנסרים, היינו מיכאל וגבריאל מנסר כל אחד את אבנו. כי יהיו שערים כדין וכדין.

אמנם אצל הקב"ה הם כלולים בשרשם האחד המשותף, וזהו שריו"ח (שקיבל משניהם. והוא כעין יעקב, מדת התפארת, כדאיתא בפ' הפועלים) עצמו לא דיבר על מה"ש המנסרים אלא הקב"ה עצמו (שקרא ליעקב בשמו) חוקק. ויש חילוק בין ניסור לחקיקה, שבניסור בולט הפסולת, כמו 'פסל לך' דלוחות שניות שעשה משה (הנקרא 'מלאך') ואילו חקיקה הוא כמו עיצוב גוף האבן, וכמו לוחות ראשונות מעשה אלקים, ומזה ומזה הם כתובים, מצד אחד נראים שהם (והוא החיצון המקיף, יוסף) ומצד השני (הפנימי; בנימין שירושלים נחלתו) ישפה.

ומתוך לגלוגו של אותו תלמיד נשתברו לו לוחות ראשונות וירד מאמונה אחדותית מעשה אלקים לראיה אנושית, חצויה, וע"ז כעס ריו"ח. (ועיין בפרק אין דורשין, דקאמר ר' אלעזר לר' אסי, אי זכאי גמירנא (למעשה מרכבה) מריו"ח רב). [וכידוע בדרו"ל מלאך שלישו של עולם, שהוא שלישי ים, שלישי מדבר ושלישי ישוב, והיינו מיכאל גבריאל רפאל, שכנגד ג' אבות כסדרם, והישוב ממוצע בין ים ומדבר,

(ועיקרו גן עדן, כנ"ל) כמו שיעקב תפארת (רפאל) ממזגת בין הימין והשמאל, וע"כ קראו הקב"ה א-ל כנ"ל).

'קוממיות — ר' מאיר אומר מאתים אמה כשתי קומות של אדם הראשון, רבי יהודה אומר מאה אמה כנגד היכל וכתליו, שנאמר... בנותינו כזויות מחוטבות כתבנית היכל' — לר' מאיר מסתמא מודה דכן יהיו הבנות (ועיין מהרש"א בשם ילקוט, דהבנים כאדה"ר והבנות כהיכל, אך שם נראה דגם הבנים ק' אמה ולא כפלים), **כי אמנם בשרשם האשה כמחצית האיש, כידוע בסוד 'עד חצי המלכות', כי יו"ד באיש וד"א באשה. אמנם ר"י לומד האיש מהאשה (ומסתמא מפרש 'קוממיות' — בית ועליה שע"ג במקדש, שביחד הן מאה, ע' מפרשים), דלעתיד 'נקבה תסובב גבר' ויהיו שוים בקומתם. (וכן בכ"מ בש"ס ר' יהודה מבטא את צד המלכות-הנוקבא, ואכמ"ל).**

'ק' אמה כנגד היכל — היינו בית שני, כדתנן במסכת מדות. ונמצא בית שני כולו משמש 'פתח' — מבוא ונקודת מוצא לבנין העתיד. (ולכן באר הרמב"ם בספרו מדות בית שני אף דלעתיד ישתנה, כי בהם ומהם פותחים ומתחילים, ודו"ק. וכן הוא לענ"ד יחס בית ראשון לבית שני, ומשכן למקדש ואכמ"ל).

'ק' אמה כאדה"ר וכהיכל — אף שהוא מדת אדה"ר אחר שנתמעט — או יוברר למפרע שמייעוטו יפה לו, שלא יבוא לידי רום לבב, וכענין מקום שבע"ת עומדים אין צ"ג יכולים לעמוד. וכן מדות בית שני מתוקנות יותר מראשון אף שבו שרתה שכינה, מ"מ גדול כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון, ועיקר התורה וזויה והדרה לא נתגלו אלא בבית שני שכפו כביכול להקב"ה וגילה להם האור מתוך החושך כמ"ש בפרקי היכלות.

'כי קאמר ר' יוחנן לכווי דבי זיקא' — אבל בשערים לא דיבר ריו"ח ולא הכתוב, ומשמע שלא היו בנויים כלל אלא פרוצים לגמרי, ומתקיים בכך 'פרוות תשב ירושלים' (ועיין בלשון רשב"ם להלן ע"ב ד"ה פרוות).

שבע חופות — בזכות מצות סוכה, וכנגד שבעת ימי החג (מהרש"א). ולפי ענין פרקנו, הוא קשור לסוכת עורו של לויתן, המהלך בשבעה ימים (המקיפין את א"י, שהם שרשים לימים הגדולים המקיפין את כל העולם כמובן). וראה לעיל שהם שבע חכמות, שבהם סוכים ברוה"ק ושואבין ממני הדעת אך מ"מ ישנו 'מחסה ומסתור מזרם וממטר' (ככתוב) דמים הזידונים (חכמות חיצוניות). ענין יומם כנגד חסד אברהם, מדת יום.

ועשן הוא החופה השניה על הסדר, והוא כנגד הגבורה, שענינה של חופה זו, ניגוד ודחיה למי שאינו ראוי, שענינו צרות בת"ח להיות לו כעשן לעינים. ומ"מ מתוך כך גם לצדיק עצמו נגרם כהיון עינים, כיצחק, אלא שהוא מעלה לגביו, שניצול מחיוו דהאי עלמא ומטיב את ראייתו, (שעי"ז הרי לא שגה ברואה לברך לעשו, אלא ליעקב. וכיו"ב יעקב גופו היטיב לראות כשכבדו עיניו מזוקן, ושכל את ידיו). נוגה לשון יופי ותפארת, כנגד יעקב.

ואש היא החופה הרביעית על הסדר, כנגד נצח דמשה, (המקבל תורה באש, ויהושע משרתו עומד וממתין מבחוץ), וכדמסיים 'פני משה כפני חמה' וכו', כי עיקר ענין זה של 'נכוה מחופתו' שייך בהשגות

חכמה, [ובנפש הוא שייך למדת ה'נצחנות' שבנצח, שכ"א מנסה להתווכח ולהוכיח ול'הנציח' את דעתו, ופעמים ש'אש עולה מתוך הויכוח', והוא חופת כבוד, כי מדה זו מוסיפה מימד לכבוד אשר חכמים ינחלו, ומ"מ יש בזה צד של בושה למנוצח. וקשור לענין זה גם ענין 'הוי זהיר בגחלתן של תכוה' (שאמר ר' אליעזר שהוא מחלציו של משה, בפ"ב דאבות, ואף הוא אמר בפ"ב דברכות סבור הייתי שאתם נכונים בפורשין). כי הנכנס לפנים ממחיצתו כמו בסיני, עלול להכוות ולהנוק. וכן מי ש'שוכח את עצמו' בסערת הויכוח ופוגם בכבוד חבריו, או שעומד על דעתו יותר מדאי (כר"א בתנורו של עכנאי).
להבה כנגד ההוד — מדת אהרן, המטיב ומדליק את הנרות (נשמות ישראל) עד שהלהבה עולה מאליה. (והוא מקבל הכח והשמן ממושה, ע"כ **אש עולה מנורה**).
חופה הוא ענין זיווג דיסוד (כפי' הב' ברשב"ם). (והוא בית החתן, שאליו מכניס את כלתו), אמנם — סוכה הוא יותר קבע, והוא הבית שעושה האשה ('מלכות') בעצמה וק"ל.

חופה לפי כבודו — כבודו של מקום העולה ממנו (מהרש"א). וכן נראה מן המאמר הסמוך להלן: 'כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתי' וגו'. ועיי"ש ג"כ במהרש"א, ובעץ יוסף סי' ס"ז בע"ס, וכתוב זה בפרט בחופה שביסוד, ללמד שעיקר הכבוד (וכבוד שמים) בשמירת הברית, שעליה ביהוד עולה שם 'צדיק' כידוע.

כל אחד ואחד נכוה — כי גם לקטן, ישנה בודאי מעלה שאין בגדול (מהרש"א). ונראה כי זקנים שבדור התקועין במעלת משה הם שאמרו אוי לה לאותה בושה, אך הצעירים רואים גם המעלה המתחדשת שביהושע הנכנס לארץ. וכן הוא בבכייית הזקנים הזוכרים את בית ראשון בבנין בית שני בעזרא, אף שלבסוף גדול היה כבוד הבית האחרון. וק"ל.

עשר חופות לאדה"ר, צדי"ק הוא ע"ש תיקון ז' המדות, להיות כלים לחכמה, אמנם אדם ע"ש חכמתו נקרא. ומוסיף עליהם ג' המוחין חכמה בינה דעת (או כח"ב), ו'גרוע שבכולן זהב' — כנגד המלכות (דוד) שהוא בעקבי אדם שנתן לו שבעים שנה אחרונות משנותיו — בגימטריא **זהב** כנודע). וענינו להיות שפל בעינו רש ונקלה, לבלתי רום לבבו מאחיו. (ואף שאמרו לעיל 'כשתי קומות של אדה"ר', היינו אחר שנתמעט וגורש מג"ע. אמנם הוא לטוב לו, כמש"כ שם. ובאמת במקיף אדם דג"ע גדול, אבל בפנימי הצדיק גדול, שזוכה לשים על לבו גם לשם שבו ואחלמה (שהם לסדר האריו"ל כנגד אפרים מנשה ובנימין — 'הצדיקים') שאינם נזכרים בחופות של אדה"ר ביחזקאל, ודו"ק). וזהו דמסיים, אמר הקב"ה לחירם (בנבואת יחזקאל על צור גם מתחיל הפרק) **בך נסתכלתי וקנסתי מיתה**, היינו שע"י גזירת המיתה משיג מדת השפלות דוד — הנקרא 'בר נפלי' והוא חי וקים באמת. על דרך מה שאמרו 'מה יעשה אדם ויחיה — ימית עצמו, ונמצאת השפלתו ומיעוט קומתו ומספר החופות לטוב לו. וק"ל. וראה עוד להלן בסמוך.

(ע"ב) '...אלא המזומנים לה' והם 'בני עליה' — הקרואים לעלות. (כי עתיד הקב"ה להגביה את ירושלים ג' פרסאות כדלהלן. מהרש"א). והוא על דרך שאמרו בפ"ק דסנהדרין בעיבור שנה, אין מעברים וכו' אלא במזומנים לה. והיא ה'עליה' או ה'מעלה' שבהר הבית, שהיא בחינת ירושלים של מעלה בירושלים של מטה, ומשם הרגיש בן זומא (בפרק הרואה) ש'ברא כל אלו לשמשני', כי אין להם מקום כאן בירושלים של מעלה שהיא רק למזומנים, ועל זה נאמר כל הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו, כל הכתוב (= מזומן) לחיים בירושלים. וק"ל. (גם מזומנים היינו מקודשים כמוש"כ תוס' בקדושין ב:).

וזהו שסמך לזה המאמר הבא של רבה אריו"ח, עתידין צדיקים שיקראו בשמו של הקב"ה, והיינו בשם קדוש כדברי ר' אלעזר (תלמידו המובהק דריו"ח שסתם דבריו הכל יודעים שהם מתורתו של ריו"ח כמ"ש בגמ' במק"א) בסמוך, והיינו בעולם-הזה קדוש היינו נבדל, ואעפ"י ש'קדושים תהיו' מ"מ 'קדוש אני' — קדושתו למעלה מקדושתכם. (וכן יש הפסק טעם בין קדוש וקדוש-ה-צבאות להורות על ענין זה). אולם לעתיד יהיו אותם המזומנים עולים גם המה לאותה עליה נבדלת ויאמרו 'קדוש' בתור שם עצם. (ושמעתי ממאן דהו דצ"ל 'הקדש ברוך הוא' שהוא תרגום מדוייק ל'קודשא בריך הוא' שבפי רז"ל. ובאמת נראה שאין צורך כי גם בקדוש יש שתי דרגות, והעליונה באמת מתפרשת במובן זה של הקדש העצמי, והבן).

'עתידין הקב"ה להגביה את ירושלים ג' פרסאות... כתחתיה... ירושלים קמייתא ג' פרסי'
 — כמחנה ישראל שבמדבר הנישא גם כן על כנפי נשרים ובתוך ענני הכבוד ד'מידלי תלתא פרסי'.
 ואמר ירושלים קמייתא, כי 'הנשאר בציון והנותר בירושלים' — מקדמת דנא, ששומר עצמו ביראה-שלימה, וכענין ריו"ח שאמר אנא אישתי ירי משפירי דירושלים, הוא זה הקדוש המזומן למעלה, אולם למטה הולכת ומתרחבת שלא במדה וכוללת כל ישראל, כאמרם ז"ל עתידה ירושלים שתהיה בכל א"י, ועד דמשק מנוחתה. (כמו שניבא זכריה עצמו בנבואה אחרת). וקרוב לזה במהרש"א.
 וזהו שאמר בסמוך (מנבואה אחרת דזכריה) פרוזות תשב ירושלים, כי בקש ליתן לה מדה גם למטה כמו למעלה, וממילא אין נכנסים לה אלא מזומנים, עד שאמרו מלה"ש 'הרבה כרכים בראת' וכו', והיינו שגם אם אינם נראים כצדיקים בפני עצמם מ"מ בודאי עמך כולם צדיקים ביחס לאוה"ע. ועוד ש'צדיקים בתוכה' — הם המזומנים שבראשה העליון והם המצדיקים את כל האחרים, וכן 'מקדשך בתוכה' היינו הראש העליון וכדרז"ל דלעתיד המקדש מתפשט בכל ירושלים (והיינו 'ירושלים קמייתא' שהיא ג' פרסאות). והסכים עמם הקב"ה ועשאה פרוזות והרחיבה על כל ארץ ישראל עד שנכנסים לתוכה רוב אדם ובהמה, (והיינו ברמז גם נפשות שמשרש אדם (מ"ה) וגם הללו שמשרש בהמה — ב"ן). ומזכיר את נינוה אשר יש בה יותר משתים עשרה רבוא אדם וגו' ובהמה רבה. והוא ה'כרכים' שמהם למדו ק"ו, היינו שלא נתת להם מדה לדון אותם במדת הדין אלא קבלת תשובתם (הגם שהיא מיראה תתאה) ק"ו לישראל קרובי תשובה (מאהבה ויראה עילאה), שאין לדון ולמדוד אותם כפי מה שהעינים רואות אלא לראות ללבב ולדון על שם סופם, וק"ל.
 ובזה מתיישב בטוב מה שדברו לעיל על חומות ירושלים שלעתיד, דהיינו רק גובהה של עיר שצריכה חומה שלא יכנסו אלא המזומנים, ואולם בתחתיה אין לה חומה כלל ועיקר וק"ל.
 וכל זה ממדת יעקב (שהוא כאדה"ר קודם החטא ומתתו שלימה) שהיה שוכב במקום המקדש ונאמר לו 'פרצת ימה וקדמה' וגו' — פרצת לשון חזקת (תרגום רש"י), ולשון פרצה ופרוזות, שצריך תוקף לפרוץ החומות ולהשיב כל הנפשות הנדחות שבבחינת בהמה. וזהו 'מלאכי אלקים עולים ויורדים בו' (כידוע דיעקב בגי' ב' פעמים מלאך), שיש בו צד עליון (החוקק בכסא הכבוד) והוא שייך רק לירושלים של מעלה (שהיא כסא ה'), אמנם גם צד תחתון שהוא כל הנפשות היוצאות ממנו, ונתגלה אז שדמותו כדמות של מעלה, שעמך כולם צדיקים ומקיש זרעו לו והוא לזרעו (כמ"ש בתענית ה) מה זרעו בחיים אף הוא בחיים, ומה הוא צדיק אף הם צדיקים. וק"ל. ומשם הלך לחרן להציל כל המקנה השבוי ביד לבן וכדרז"ל ס' ריבוא עדרים היו לו, והם כל נפשות ישראל הצאן 'המקושרות' שנהגם לבסוף ארצה כנען, שכולה ירושלים לעתיד, ודי בזה.

ג. שני הנידונים קשורים בצד אחד בלבד; שאם ננקוט שהנפקד אינו נאמן לומר 'החזרתי', אזי בשטר-כיס היוצא על היתומים גובה את כולו. ואולם לפי רב חסדא שאמר שנאמן לומר 'החזרתי' אפשר שבשטר כיס גובה כולו, (שיש להניח שאם פרע, היה מודיעם קודם מותו) או חציו (שלא אנסו מלאך המות ולא הספיק להודיעם).

דפים עא – עב

קל. א. מהם ההבדלים בין מכירה; נתינה; חלוקת אחים; הקדש – של השדה, לענין היכללות וטפלות של שאר נכסים עם השדה?

ב. המקדיש שני אילנות – האם הקדיש את הקרקע הסמוכה להם? וכשהוא בא לפדותם, בכמה הוא פודה?

א. במוכר שדהו נחלקו תנאים אם מוכר בעין יפה או ברעה. ונפ"מ לענין אם צריך ליקח לו דרך לבורו. ולכו"ע המוכר את השדה – אין הבורות והשובכין והגתות ואילנות גדולים וחשובים, בכלל מכירתו. ואילו במתנה – נותן בעין יפה, וגם כל הדברים בכלל המתנה. (מלבד חפצים מטלטלים שאינם נצרכים לשדה. רשב"ם. ונחלקו ראשונים לענין דברים שאינם בתוכה, כגון היציע הסמוך לבית).

ב. אחיזת שחלקו – זכו בכולם, מלבד לענין דרך לשדה הפנימית, שנחלקו בדבר רב ושמואל (לעיל סה) אם צריך ליקח לו דרך אם לאו.

המקדיש את השדה – לת"ק: הקדיש את כולה, כמתנה. ושיטת ר' שמעון (דידיה) ורבי מנחם בר' יוסי, שהמקדיש כמוכר, ולא הקדיש את הבור והגת והחרוב.

ב. לר' עקיבא ולחכמים – המקדיש מקדיש בעין יפה, והקדשו כולל גם את הקרקע. וכשהוא פודה – פודה לפי חשבון חמשים שקל כסף לבית כור (כ"ה שיטת רשב"ם). ואילו ר"י ורשב"א ור"ן כתבו שכיון שמקדיש בעין יפה, פודה את האילנות בשוויהן ואת הקרקע בפני עצמה בחמשים שקל. כשיטת רב הונא – ערכין יד. ולר' שמעון לא הקדיש קרקע עמהם, ופודה בשווים.

דף עה

קלא. מה מידת המשיכה הנדרשת ל'קנין-משיכה' בספינה ובבעלי חיים?

בספינה (ובשאר חפצים כבדים – ע' רא"ש ורשב"א; חו"מ קצח, ג) – רב אמר: כיון שמשך כל שהוא (—טפח או חצי טפח. רשב"ם. וע' במפרשים) – קנה. ושמואל אמר: לא קנה עד שימשוך את כולה. (והלכה כשמואל בדיני. קצח, ג. ז).

בבעלי-חיים – מחלוקת תנאים; לת"ק, כיון שעקרה יד ורגל – קנאה. (וכן הלכה. קצו, ג). ולרב אחא (ואמרי לה: רב אחא) – עד שתהלך מלא קומתה. כלומר, שתעקור ארבע גפיה. (ר"ש ותוס').

דפים עה – עז

קלב. א. באלו מעשי-קנין נקנית ספינה?

ב. הבא לקנות שטרי-חוב של פלוני – כיצד הוא קונה?

א. אם היא עומדת בסימטא (או ברשות של שניהם, המוכר והקונה) — במשיכה. ונחלקו רב ושמואל במידת המשיכה, כנ"ל. (ורבנו תם סובר, שאף מסירה מועילה בסימטא, דלא כרשב"ם ור"י ועוד).

וכן אם היא ברשות הרבים, יכול למשכה לסימטא. אם היא ברשות המוכר (או ברשות המשותפת, או חצר של אדם אחר. עתוס') — שוכר ממנו את מקומה ונקנית לו בקנין 'חצר'. ומשיכה בתוך רשות הרבים אינה מועילה, אולם ניתן לקנותה שם ב'מסירה' — שאוחז בחבל שלה וכדומה, ללא שמזיזה ממקומה. (ונחלקו ראשונים אם צריך מסירה מיד המוכר ליד הקונה ממש, או די שאוחזה במצות המוכר). ואם אמר לו 'לך משוך (לסימטא) וקני' — נחלקו תנאים אם בדוקא הוא, ואינו קונה אלא במשיכה, או יכול לקנות אף ב'מסירה'. (והלכה כחכמים ש'קפידא' הוא. קצח, ז).

(ניתן לקנות ספינה גם בקנין חליפין, וב'אגב קרקע'. אבל לא ב'שטר').

ב. נחלקו תנאים אם 'אותיות' נקנות במסירה. (רבי. וכן סברו אמיר ורב אשי. וע' בראשונים גרסאות חלוקות), או לא די במסירה לבדה אלא צריך לכתוב שטר נוסף. ומפרש בו 'קני לך הוא וכל שעבודו' — רב פפא. (כן דעת חכמים. וכן נפסק בשו"ע סו, א).

ומסירה שאמרו כאן — כתבו כמה ראשונים שאינה מועילה ללא שיגביה, (או שימשוך — בשק מלא שטרות שאין דרכו בהגבהה), אלא נקטו לשון 'מסירה' משום שבשטרות צריך מסירה מיד ליד, או כדי לומר שצריך 'דעת מקנה' ואינו מועיל לזכות מן ההפקר בשטרות, לפי שאין גופן ממון, או מפני טעמים אחרים. (אם כתוב בשטר שמשעבד עצמו לכל המוציא שטר זה — י"א שנקנה במסירה (או ב'חליפין') ללא כתיבה. ויש חולקים. ע' תה"ד — שלא, ומובא ברמ"א סו, א; ש"ך שם).

יש סוברים שאין 'אותיות' נקנות ב'חליפין' (רב יהודאי גאון; רמב"ן — מובא בסה"ת נא, ועוד. והתוס' בב"ק יד: נסתפקו בדבר. ויש שסברו שמועיל. ע' במובא בתה"ד שלא).

קניית שטר-חוב אגב קרקע — מחלוקת הראשונים; להרי"ף, הרמב"ם, וכ"נ בשו"ע (סו, י) — קונה. ולר"ח, רא"ש וכ"נ ברמ"א שם — לא קנה. ועתוס' יבמות קטז. ד"ה אותיות.

(ואם המנהג פשוט בין הסוחרים ששט"ח נקנה ללא כתיבה ומסירה — קונה, וכדין 'סיטומתא'. וע' בשו"ת מהר"ם לובלין — כב).

נחלקו ראשונים על עצם מכירת שטר-חוב, האם תוקפה מן התורה או מדרבנן.

דף עז

קלג. מהי מחלוקת התנאים האם 'הדמים מודיעים' אם לאו?

המוכר את 'הצמד' ונתן דמים יתרים כדמי הצמד והבקר יחדיו, ובמקום שרוב (או חלק. ע' ראשונים) קוראים לצמד 'צמד' ולבקר 'בקר' ויש גם שקוראים לבקר 'צמד' — האם הדמים שנתן הלוקח מהוים הוכחה שכוונתו היתה גם לבקר (ר' יהודה), או אין הדמים הוכחה (חכמים). והלכה כמותם. רכ"ד ח, ואזי, אם ההפרש בין מחיר הצמד לדמים שנתן, אין הדעת טועה בו — קנה את הצמד, ועודף הדמים — מתנה. ואם הדעת טועה — אין כאן מתנה, והרי זה כשאר דיני אונאה, שבשטרות — קנה ומחזיר אונאה, יתר מכן — בטל המקח.

ואולם אם כולם קוראים לצמד 'צמד' ולא לבקר — הכל מודים שלא קנה את הבקר. ואם כולם (או אף רובם. כ"כ הרמ"ה ומובא בטור וברמ"א) קוראים לבקר 'צמד' — הדמים ראייה שכוונתו היתה לבקר. (כתבו ראשונים, שאף חכמים מודים ש'הדמים מודיעים', כאשר אין סתירה מצד הלשון, (כגון: להוכיח אם השור נקנה לרידיא או לחרישה). וכן כתבו, שאם חזקת ממון מסייעת לדמים — הדמים מודיעים לכו"ע).